

NRO 14029 Dalformationens landskap - Bengtsfors, Melleruds kommuner Område av riksintresse för naturvård **Områdesnummer:** NRO 14029 **Områdesnamn:** Dalformationens landskap **Kommun:** Bengtsfors, Mellerud **Kartblad:** 9B N0, SO 9C NV, SV **Area:** 7976 ha **Naturgeografisk region:** 21a Sydvästra Sveriges kuperade barr- och lövskogslandskap. Dalslandsområdet. **Kust/havsregion:** - **Regionindelning för sjöar och vattendrag:** - **Agrara kulturlandskapsregioner:** - **Landskapsform:** Sprickdalslandskap. **Riksvärde:** **Landskapstyp** **Naturtyp** **Vegetationstyp** **Arter** **Geologi** Odlingslandskap Naturbetesmark, äng, slåtteräng Flora Geovetenskap Bergarter Myrkomplex Rikt topogent kärr, svagt välvd mosse, skålförmig mosse Fauna

Värdeomdöme: Representativt odlingslandskap, i lidläge i byn Ränsliden och på Ryrhalvön. I den hela miljön Ryrhalvön ingår ÄoH objektet Ryr. Lång kontinuitet och stort inslag av naturbetesmarker och naturlig slåttermark. Växtsamhällena är bitvis artoch individrika, med arter som svinrot, brudbröd, jungfrulin, darrgräs, trollsmultron, blodnäva, gullviva, prästkrage, stor blåklocka, bockrot, vildlin, stagg, vanlig nattviol, backnejlika, höskallra, kungsmynna, slåtterfibbla, kattfot, blåsuga, st Pers nycklar, brudsporre, slåttergubbe, småfingerört och ormrot. Ädellövskog med naturskogskaraktär vid Ranneberget. Artrik vegetation med många rödlistade arter. Viktig lokal för oceaniska lavar. Rik landmolluskfauna med flera rödlistade arter. Förekomst av medelrikt topogent kärr. Myrkomplexet Ramskogsmossen domineras av en skålförmig mosse. Skålförmiga mossar är sällsynta och tillsammans med områdets orörda karaktär motiverar detta ett högt naturvärde. **Huvudkriterier:** A, B, C, D **Stödskriterier:** Mångformighet, storlek, kontinuitet, representativitet, raritet, nyckelområde. **Förutsättningar för bevarande:** Fortsatt jordbruk med åkerbruk, naturvårdsinriktad betesdrift och skötsel av landskapselement. Restaurering av igenvuxna ängar och naturbetesmarker. Områdets värden kan påverkas negativt av: Minskad eller upphörd jordbruks-/betesdrift skogsplantering på jordbruksmark, energiskogsodling, spridning av gifter eller gödselmedel, bebyggelse, nydikningar, täkt, luftledning, vägdragningar. **Säkerställande och internationell status:** Delar av området är skyddade som naturreservat respektive biotopskyddsområde. Området berörs av Natura-2000 områden (fågeldirektivet samt art- och habitatdirektivet). 61 **Områdets huvuddrag:** Området utgörs av ett sjö- och skogslandskap med markant topografi och en attraktiv och omväxlande natur. Sjöarna och det omgivande landskapet är präglade av landskapets sprickdalstopografi. Sjöarna utgörs ofta av djupa, vattenfyllda klippbäcken. Stränderna är mestadels bergiga ofta med en gles tallskog. Berggrunden inom området varierar från näringsfattig gnejs och granit till näringsrika bergarter inom dalformationen vilket återspeglas i vegetationen. Dalformationen kännetecknas ofta av en terräng med nordsydliga bergryggar och dalgångar. På Åklångens östra sida byggs dessa ryggar upp av lerskiffer. På ryggarna växer tallskog med idegran, vilket är unikt i Sverige. Sällsynta storväxta lundgräs ingår i fältskiktet. Vid Håverud har Upperudsälven brutit igenom ryggen via en svaghetszon i berget och här finns den berömda akvedukten, anlagd för att underlätta båttrafiken på Dalslands kanal. Floran i området är mycket rik och bland rariteterna kan nämnas purpurknipprot, ramslök, kal tallört, murruta, fältmalört och vitoxel. Håverud är ett välbesökt turistmål och akvedukten med de överkorsande broarna har blivit ett slags symbol för Dalsland. Landskapet som inramar sevärdheterna är lummigt och vackert. Öster om Håverud finns ett flertal "kvartsitknattar" som alla är nästan eller helt vegetationslösa. Skalåsen är en av de mer kända utsiktspunkterna. Vid Upperud rinner Upperudsälven via en fors ner i Spången. Forsen är omgiven av lummig grönska. Vattenkraften i älven har länge varit utnyttjad till olika anläggningar och Upperud var en tid en av Dalslands industriellt viktigaste platser. Den gamla herrgården är en kulturhistoriskt intressant byggnad. Svansfjorden i sydost har oregelbunden och uppsplittrad vattenyta och bildar en övergång mellan Väneren och Dalslands sprickdalssjöar. Sjöns form återspeglar Dalformationens speciella geologi. Den i stort sett nord-sydliga riktningen på öar och vikar betingas av berggrundens varierande hårdhet och veckning medan sjöns tillflöde och utlopp är anlagda i en nordväst-sydostlig svaghetszon i berget. Lerskiffern är den

vanligaste bergarten på Svansfjordens öar och stränder. Dess stora kalkhalt har gynnat uppkomsten av en rik och säregen flora i området. Detta gäller speciellt Ryrhalvön. Svansfjorden med omgivningar är ett område väl lämpat för det rörliga friluftslivet och utnyttjas mycket av båtfolk framförallt genom att sjön utgör inkörsporten till Dalslands kanal. Stränderna är utefter långa sträckor bebyggda med fritidshus. Området vid Östebo har en torrängsflora på kulturmarker och hållmarker av samma typ som på Ryrhalvön. St Pers nycklar blommar i mängd under försommaren och en fin raritet är förekomsten av rosettjungfrulin. Större delen av Björkön är täckt av barrskog av växlande typ. Utmed stränderna finns skyddsvärda kalktallskogar. Detta märks främst på inslaget av vissa moss- och lavararter. Torrängar och lundar med kalkgynnad flora tilldrar sig det största intresset på Svankilahalvön. Här blommar gullviva, St Pers nycklar, blodnäva och nästrot. Området är också en god rastlokal för sjöfågel och vadare. Ryrhalvön är uppbyggd av kalkhaltiga lerskifferar. Den mjuka och lättvittrande bergarten ger upphov till en svagt kuperad terräng med låga nord-sydliga bergryggar. Rys förnämsta vegetation finns i anslutning till de hållmarksrika stränderna och på de torrängar, som uppträder på bergryggarna. Här växer en rad arter, som huvudsakligen har en sydlig och sydöstlig utbredning i Sverige såsom St Pers nycklar, fältmalört, berberis, småfingerört, duvnäva, getapel, krissla och spåtistel. Vidare finner man en rad kalkgynnade mossor och lavar på de öppna och torra platserna. I branter och i skogsmark hittar man lundväxter som lundskafing, skogsstarr, skogsknipprot och nästrot. 62 Ängs- och hagmarker vid Ryr utgörs av blandlövhage, annan träd- och buskbärande äng, träd och buskbärande äng. Förekommande vegetationstyper är rödvenäng, örtrik friskäng, svinrotäng, tuvtåteläng, gräs-lågstarräng, högstarräng, örtrik torräng, hållmarkstorräng, rödvenhed. Växtsamhällena är bitvis art- och individrika, med arter som svinrot, brudbröd, jungfrulin, darrgräs, trollsmultron, blodnäva, gullviva, prästkrage, stor blåklocka, bockrot, vildlin, stagg, vanlig nattviol, backnejlika, höskallra, kungsmymta, slätterfibbla, kattfot, blåsuga, St Pers nycklar, brudsporre, slättergubbe, småfingerört, ormrot. På fuktiga strandängar har påträffats hartmansstarr och rosettjungfrulin. Eliseberg är ett annat botaniskt intressant område i södra ändan av Animmen. Den förkastning, som avgränsar Kroppefjäll åt öster, fortsätter norrut längs Årbolsfjället, Ranneberget och Åklången. Ranneberget är uppbyggt av kloritsten och breccia. Båda bergarterna är lättvittrande och näringsrika. Följaktligen har Ranneberget en intressant flora för vars utveckling även det syd- och sydöstexponerade läget spelar en roll. Berget är mest bevuxet med gran med inslag av ek, lönn, björk och asp. Buskskiktet innehåller hassel, skogstry och olvon. Det rika fältskiktet bjuder på arter med vitt skilda krav. Skuggfördragande är uddbräken, taggbräken, storrams, springkorn, murgröna, skogsstarr och nästrot. Ljuskrävande är vippärt, fältmalört, St Pers nycklar, vitoxel och sötvedel. I stupen växer murrutan. På berget finns också den ytterligt sällsynta hybrid mellan ormbunkarna udd- och taggbräken. Nere vid Åklångens sydända finns ett mindre rikkärr med flera ovanligare arter. Berget är starkt söndersplittrat av lodräta stup, grottor och djupa klyftor. Från högsta punkten, Tavlekullen, ges en storslagen utblick över landskapet åt öster. Berget öster om Buteruds sluss höjer sig 60 m över Råvarpens och Åklångens nivå. Bergets västsida är mycket brant och stupar på några platser nästan lodrätt. Nedanför branten har järnvägen sprängts in i bergssidan. Berggrunden består av lerskiffer och hela kullen har en intressant vegetation. Skogarna utgörs av hedtallskog, granskog, utbredda hasselbuskage och aspbestånd. På många platser finns idegranar i grupper eller enstaka individ. Fälthoran innehåller många lundväxter t ex strävlost, hässlebrodd, myskmadra och tandrot. Än talrikare är antalet torrbacksväxter av vilka kan nämnas blodnäva, kungsmymta, sötvedel, backglim och spåtistel. Flera bestånd av murgröna växer på berget. Det markerade berget bildar en vacker inramning till den smala vattenvägen förbi Buterud. Området är välbesökt, men de botaniskt intressanta branterna är ganska otillgängliga. Andra intressanta områden i närheten är Bruarefjället och Lianefjället. Vid Ränsliden, Dackehögen och Ramdalen finns fortfarande spår av ett äldre odlingslandskap med stora botaniska värden. Längst i norr på ett näs i Råvarpen ligger Högsbyn. Berget, som består av lerskiffer och kloritsten, går i dagen i de högsta delarna i bergbranten på västsidan och i strandkanten. Större

delen av näset är uppodlat, men på jordfattiga delar växer gles tall- och björkskog. Mot väster begränsas näset av en skogklädd brant. Här finns en torrbacksflora med kungsmynta, sötvedel och blodnäva i mängd. Stranden är delvis betad och delvis bevuxen med klibbal och björk. I det betade strandpartiet finns på några lerskifferhällar hällristningar från bronsåldern. Ristningarna och det vackra landskapet gör området till en av Dalslands förnämsta turistattraktioner. I den västra viken finns en mindre sandstrand med kommunal badplats. Myrkomplexet Ramskogsmossen domineras av en skålformig mosse. Skålformiga mossar är sällsynta och tillsammans med områdets orörda karaktär motiverar detta ett högt naturvärde. Den västliga karaktären är påtaglig med riklig förekomst av myrlilja, klockljung och pors. 63 **Anmärkningar:** Delar av området anges som klass I, II och III i länets naturvårdsprogram. DANO-kommitten 1976 har föreslagit skyddsåtgärder och hänsynstagande i området bl a restriktiv inställning till nya fritidshus närmast sjö- och kanalsystemet. Området berör område av riksintresse för friluftsliv nr: FP 1, Dalslands sjö- och kanalsystem. Ingår i länsstyrelsens program för bevarande av natur- och kulturmiljövärden i odlingslandskapet (objekt nummer 61-01, 61-05) och i nationell bevarandeplan för odlingslandskapet (objekt nummer P6102, 61-03 och P6101). Området bör detaljinventeras särskilt med avseende på de botaniska värdena. VMI-id: 09B6J02.

Referenser: Andersson, P.-A. 1981: *Flora över Dalsland*. Danokommitten, arbetsgruppen. 1976: *Dano III arbetsrapport. Planföresättningar*. Danokommitten, arbetsgruppen. 1976: *Dano III arbetsrapport: Huvudplan för markanvändning*. Länsstyrelsen. 1976: *Natur i Älvsborgs län*. Nilsson, D. 1972: *Ryr - en botanisk inventering*. Länsstyrelsen i Älvsborgs län, 1977:2. STF. 1981. *Dalsland*. Årsskrift. Nilsson, H. 1988. *Lövskogar i Bengtsfors kommun*. Länsstyrelsen i Älvsborgs län, 1989:2. Länsstyrelsen 1995: *Värdefulla odlingslandskap i Älvsborgs län*. Länsstyrelsen i Älvsborgs län, 1994:5. Länsstyrelsen 1996: *Ängar och hagar i Vänersborgs, Melleruds och Åmåls kommuner*. Länsstyrelsen i Älvsborgs län, 1996:3. Naturvårdsverket 1996: *Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet*. Stockholm. Naturvårdsverket 1994: *Myrskyddsplan för Sverige*. Solna. Länsstyrelsen 1994: *Våtmarker i Älvsborgs län*. Länsstyrelsen i Älvsborgs län, 1993:6. Länsstyrelsen 1995: *Kvartsithushållningsplan för Dalsland*. Länsstyrelsens beslut 1995-05-15, dnr 233-16862-93.